Posudek oponenta na diplomovou práci Veroniky Trpálkové:

Struktury obyvatelstva okresu Most: historie, současnost a možné varianty budoucího vývoje

Diplomová práce je přepracovanou verzí původní práce, kterou autorka před několika měsíci předkládala k obhajobě. Charakterem je to deskriptivně-komparativní regionální analýza velmi širokého záběru, jejíž zpracování vyžadovalo podrobnější a hlubší vnoření se do studia značného množství materiálů historického, demografického, ale i vlastivědného či geografického zaměření, dobrý přehled o zdrojích hlavně regionálních dat, jisté kombinační schopnosti a schopnost kritického hodnocení všech těchto materiálů. Autorka se nezaměřila jen na minulost a současný stav, cílem její práce bylo též naznačit perspektivy budoucího populačního vývoje v okrese Most, což předpokládalo aktivní zvládnutí pokročilých metod demografické analýzy, jež vyústily v projekci obyvatelstva. Je třeba konstatovat, že autorka ani v nové verzi zcela nesplnila očekávání, která tento záběr práce a vytčené cíle slibovaly. Soustředila se především na zásadní úpravy kapitoly o budoucím vývoji obyvatelstva, kde zohlednila připomínky oponenta i vedoucího práce, ale i nyní se omezila na výpočet pouze jediné varianty projekce, stále bez zakomponování migrace. Vylepšila také kapitoly o vývoji struktur obyvatelstva, které částečně doplnila podle připomínek oponenta.

Předložená práce si zachovala vcelku odpovídající logickou stavbu: První, úvodní kapitola obsahuje cíle a pracovní předpoklady, následuje podkapitola s popisem zdrojů dat a dále část metodická, kde je uvedena historie vymezení okresu a stručně popsány použité ukazatele. Dlouhé zkoumané období je členěno chronologicky do tří dále strukturovaných kapitol, z nichž první, zabývající se tzv. předstatistickým obdobím, je zpracována téměř výlučně z převzaté literatury, správně citované v seznamu na konci práce. Druhá se zabývá populačním vývojem v období statistickém, tedy konkrétně od cenzu 1869 do přelomu tisíciletí. Je značně rozsáhlá, ale přesto jsem nenašla základní data o počtu obyvatelstva okresu v 19. století. Systematicky lépe je samozřejmě zpracováno období od sčítání lidu 1961, i když zde zůstala i v přepracované verzi řada neopravených nepřesností a chyb. Nesystematicky působí na několika místech vybočení do demografického vývoje po roce 2000 (s. 35, 36, 37), což ovšem bych považovala spíše za signál pro sloučení této a následující kapitoly, čímž by byla asi lépe zachována kontinuita popisu. Na druhé straně poslední z těchto tří deskriptivně analytických kapitol, věnovaná nejnovějšímu vývoji struktur obyvatelstva mezi cenzy 2001 a 2011, je koncipována jinak než předchozí: je zaměřena podrobněji na komparaci demografických struktur okresu s vývojem v České republice (to je ostatně občas zmiňováno i v předchozí kapitole), ale též s vývojem v Ústeckém kraji a ve vybraném okrese, který autorka vždy vyhodnotila jako okres s extrémně odlišnými hodnotami dané charakteristiky. Je to také jediná z těchto analytických kapitol, kde je provedeno alespoň stručné shrnutí zjištěných skutečností (byť stylisticky problematické). Zůstává však otázkou, proč je, zcela nelogicky, součástí podkapitoly 4.6. - Současná struktura obyvatelstva podle ekonomické aktivity.

K hodnocení a závěrům o vývoji jednotlivých strukturálních charakteristik je třeba říci, že autorka nepochybně zůstala za svými možnostmi. Většinou se totiž omezila na konstatování přírůstků či úbytků hodnot jednotlivých ukazatelů bez hledání širších ekonomických či sociálních souvislostí; pokud je uvádí, jde většinou o závěry a konstatování převzatá z literatury, často povrchní nebo zřejmě vytržená z kontextu, která nejsou kriticky zhodnocena. Je trochu škoda, že vlastní názory, pohledy na zjištěné skutečnosti, autorka uplatnila vlastně až v závěru práce, v němž se ale zase omezuje jen na obecná konstatování ohledně platnosti vytyčených hypotéz a na stručné obecné úvahy o ekonomických perspektivách okresu a jejich vlivu na populační vývoj. Ostatně není se co divit, protože rozsah závěru, pouhých 1,5 stránky z celkem 77 stran textu, není u diplomové práce tohoto typu určitě dostatečný a ani neumožňuje detailnější shrnutí a hodnocení analytického zpracování.

Poslední z analytických kapitol, v pořadí pátá, obsahuje výpočet projekce počtu a složení obyvatelstva okresu Most v období 2010-2050, jež ve svých základních parametrech vychází z výsledků projekce obyvatelstva Ústeckého kraje zpracované ČSÚ. Autorka uvádí detailní postupy při přípravě dat o zemřelých v okrese pro výpočty úmrtnostní tabulky na tomto místě poněkud nelogicky, protože další potřebné metodické postupy pro výpočet úmrtnostní tabulky jsou uvedeny v metodické kapitole již na s. 17; u odhadů plodnosti, jež je zde převedena na odhad počtu narozených dětí, se spokojuje se zachováním proporcí počtu narozených, převzatých z projekce Ústeckého kraje. Uvedení metodického postupu však hodnotím kladně a oceňuji i vlastní hodnocení výsledků projekce, spojené s porovnáním výsledků prognózy za Českou republiku. Škoda, že se autorka nepokusila propočítat více variant projekce a zakomponovat do výpočtu migraci.

Co však stále považuji za dosti chabě zvládnutou stránku práce, je její formální stránka v širším slova smyslu. V práci i po úpravách zůstala celá řada nepřesností, neurčitých tvrzení, stylistických neobratností, chyb z nedostatečné pozornosti, gramatických hrubek a překlepů.

Jen namátkou uvádím:

- jak rozumět tvrzení na s. 27, „Pokles počtu obyvatel … byl způsoben správní reformou, která způsobila rozdělení původního okresu Most na dva samostatné okresy most a Litvínov“;

- s. 29:„ … v okrese Most byly v roce 2001 nejvíce trvale obydleny ty domy a byty, které byly postaveny v letech 1946-70“;

- s. 31:„zastoupení věkových struktur se rychle mění“;?

- s. 33: opravdu se domnívá autorka, že za 1. svět. války „ … ženy odkládaly početí dítěte kvůli špatné finanční situaci ..“ ?

- s. 41:„ .v roce 1970 tvořila věková skupina 15-24letých početně silné ročníky narozené během 2. světové války a bezprostředně po ní“

- proč chybí v tab. 7, s. 38 údaje o věkovém mediánu v roce 1961 a 2001?

- s. 42: chyba při odvolání se na tab. 5 - netýká se rodinného stavu; není pravda, že se „ podíl (svobodných) žen ve věkové skupině 20-24 let více než ztrojnásobil – v tab. 11, s. 45 je v roce 1970 20,2 %, v r. 2001 35,2 %;
- s. 48 : prostý rozdíl podílů v % není možné udávat v procentech, ale v bodech;
- vysvětlení resp. korekci potřebuje údaj na s. 66 o podílu nezaměstnaných v roce 2011 v okrese Most – odkud je převzat údaj 44,8 % a jak je vypočten?
- s. 50: "… z tab. 14 je patrné, že v průběhu dvou světových válek byl zaznamenán vyšší podíl obyvatelstva s národností německou (57%).." – zřejmě míněno období mezi světovými válkami, navíc údaj je v tab. 13
… celá plejáda gramatických chyb: s. 21, 22, 28, 36, 53, 65, 68…

Přes řadu podobných formálních nepřesností působí předložená práce úpravným dojmem, také v důsledku poměrně dobře zvládnuté grafické stránky. Práce má jinak všechny formální náležitosti včetně pětistránkového seznamu použité literatury, její součástí je i 10 příloh.

Domnívám se, že diplomová práce Veroniky Trpálkové „Struktury obyvatelstva okresu Most: historie, současnost a možné varianty budoucího vývoje" patří i po úpravě k těm spíše průměrným. Autorka však provedla většinu doporučených úprav, takže práce nyní poskytuje poměrně komplexní přehled o zkoumaném regionu. Autorka také prokázala dobrou orientaci v literatuře a v pramenech dat, schopnost samostatně zpracovat a interpretovat jednoduché demografické ukazatele a použít i složitější metody (projekce). Domnívám se proto, že předložená diplomová práce odpovídá požadavkům kladeným na tyto práce.

Diplomovou práci Veroniky Trpálkové **Struktury obyvatelstva okresu Most: historie, současnost a možné varianty budoucího vývoje** doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 8. 9. 2012

RNDr. Dagmar Bartoňová, Ph.D.